

Katarzyna Agnieszka OBLĄKOWSKA

Instytut Finansów

ORCID: 0000-0003-2311-0061

katarzyna.oblakowska@mf.gov.pl

Artur BARTOSZEWICZ

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

ORCID: 0000-0002-3872-9441

artur.bartoszewicz@sgh.waw.pl

Alkohol w społeczeństwie polskim i polska polityka publiczna wobec alkoholu na przestrzeni dziejów. Pomiędzy piwnym wolnym rynkiem a spirytusowym monopolem

Streszczenie: Artykuł podejmuje problematykę przemian wzorów spożywania przez Polaków napojów alkoholowych (piwo, wino, napoje spirytusowe) na przestrzeni dziejów oraz wzorów prowadzonej przez państwo polskie polityki alkoholowej. Przeprowadzona przez autorów analiza wykazała, że można wyodrębnić etapy w tych dziejach, które zostały nazwane w następujący sposób: 1) Piwo i wino dominują do XV w.; 2) Pojawienie się wódki w XVI w. i wzrost jej konsumpcji; 3) Wódka z ziemniaków degraduje naród od XIX w.; 4) Monopol państwowy w XX w. zwiększa spożycie; 5) Nowa polityka alkoholowa od 1982 r. – ku trzeźwości narodu; 6) Działania kontrproduktywne w XXI w.; 7) Współczesność – Polacy piją szkodliwie, a polityka publiczna RP wobec alkoholu przynosi negatywne wyniki. W artykule przedstawiono te etapy, a także sformułowano rekomendacje dla polityki alkoholowej Rzeczypospolitej Polskiej wobec zdiagnozowanej jej nieskuteczności od 2001 do 2019 roku. Jako istotny obszar dla współczesnej polityki społeczno-gospodarczej w obszarze alkoholu wskazano m.in. e-commerce napojów alkoholowych.

Słowa kluczowe: polityka alkoholowa, polityka społeczno-gospodarcza, alkohol, piwo, wódka, wino

Wstęp

Polityka publiczna jest ukierunkowana na realizację celu, na rozwiązanie problemu społecznego, zabezpieczenie kwestii publicznej. W perspektywie państwowo-centrycznej polityka alkoholowa to dzia-

łania państwa kształtujące rolę, jaką alkohol ogrywa w społeczeństwie. Obejmuje ona ustanawianie i egzekwowanie reguł oraz prowadzenie działalności faktycznej w zakresie m.in. produkcji alkoholu, sprzedaży wyrobów alkoholowych, ceny wyrobów alkoholowych (w tym kwestia podatków), dostępności alkoholu (kto może pić alkohol, minimalny legalny wiek picia alkoholu, miejsca, gdzie można spożywać napoje alkoholowe), czynności, których nie wolno wykonywać po spożyciu alkoholu, reklamy alkoholu, edukacji dotyczącej spożywania alkoholu, rozwiązywania problemów związanych z alkoholem, importu i eksportu alkoholu (por. National Institute, 2021).

Polityka państwa wobec alkoholu etylowego (dalej: alkoholu), jak każda inna, może rozciągać się od nicnierobienia, w sytuacji, gdy państwo przyjmie rolę „niezaangażowanego obserwatora”, poprzez rolę „regulatora” stwarzającego ramy funkcjonowania, „akuszerza” wdrażającego narzędzia wspierające, „partnera” permanentnie współdziałającego i współpracującego oraz „demiurga” działającego samodzielnie i samodzielnie dostarczającego rozwiązania (por. Obląkowska, 2017, s. 31). Niezaangażowany obserwator objawia się brakiem ingerencji przez państwo i pozostawieniem sfery spożycia alkoholu regułom wolnego rynku, normom i zwyczajom panującym w społeczeństwie, rodzinom, społeczeństwu obywatelskiemu, sile charakteru jednostek. Państwo jako demiurg może całkowicie zakazać wytwarzania, sprzedawania i spożywania alkoholu w danym społeczeństwie (prohibicja), albo przejąć monopol i kontrolować sferę wytwarzania, sprzedawania i dostarczania napojów alkoholowych na swoim terenie. Może też przyjmować świadomą (wylobbowaną) lub nieświadomą (brak uznania problemu) rolę zaniechania działania.

Państwo polskie w ciągu dziejów przyjmowało różne role, od niezaangażowanego obserwatora w okresie średniowiecza do demiurga monopolisty w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL). W III Rzeczypospolitej Polskiej (RP) przyjęło rolę regulatora, ale patrząc przez pryzmat aktualnych wyników tej polityki, nie prowadzi ona do pozytywnego rezultatu w postaci narodu trzeźwego lub umiarkowanie spożywającego alkohol. Ostatnie lata, z uwagi na skalę narastania problemu związanego z ilością spożywanego alkoholu w społeczeństwie polskim, wskazują na istotny wymiar zaniechania aktywności państwa.

Autorzy niniejszego artykułu postawili sobie za cel prześledzenie wzorów spożywania napojów alkoholowych w społeczeństwie polskim (piwo, wino, wyroby spirytusowe) oraz polskiej polityki publicznej wobec alkoholu na przestrzeni dziejów do 2019 r. Postawili hipotezę, iż

można w tych dziejach wyodrębnić etapy. Analiza metodą *desk research* pozwoliła wyróżnić następujące: 1) Piwo i wino dominują do XV w.; 2) Pojawienie się wódki w XVI w. i wzrost jej konsumpcji; 3) Wódka z ziemniaków degraduje naród od XIX w.; 4) Monopol państwowy w XX w. zwiększa spożycie; 5) Nowa polityka alkoholowa od 1982 r. – ku trzeźwości narodu; 6) Działania kontr produktywne w XXI w.; 7) Współczesność – Polacy piją szkodliwie, a polityka publiczna RP wobec alkoholu przynosi negatywne wyniki.

Artykuł niniejszy prezentuje wyniki przeprowadzonej analizy, a także rekomendacje dla współczesnej polityki wobec alkoholu państwa polskiego wobec zdiagnozowanej jej nieskuteczności. Autorzy sformułowali rekomendacje w oparciu o swoją wieloletnią współpracę ekspercką z następującymi instytucjami: Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych¹, Instytut Jagielloński², Ministerstwo Zdrowia i Ministerstwo Rozwoju i Technologii³, Sejm

¹ Opracowania przygotowane przez autorów we współpracy z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych:

- 1) A. Bartoszewicz (2015), *Minimum pricing of alcohol versus social and economic costs in Poland*, w ramach projektu badawczego: *Addiction and Lifestyles in Contemporary Europe: Reframing Addictions Project (ALICE RAP)*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- 2) A. Bartoszewicz (2019), *Ekspertyza dotycząca minimalnej ceny alkoholu w porównaniu do kosztów społecznych i ekonomicznych w Polsce wraz z uzasadnieniem proponowanych zaleceń literaturą przedmiotowego zagadnienia i/lub wynikami badań*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- 3) A. Bartoszewicz, K. Obłąkowska (2021), *Czynniki wpływające na popyt na alkohol w kontekście kosztów społecznych i ekonomicznych w Polsce. Zmiany wysokości danin publicznych i model ceny minimalnej a spożycie alkoholu i wpływy do budżetu*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- 4) K. Obłąkowska (2021), *Spoleczne aspekty spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży*, referat wygłoszony podczas konferencji pt. „Zrozumieć Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych – FASD”, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Rzecznik Praw Pacjenta, Instytut Matki i Dziecka w Warszawie, Warszawa, Sejm RP, 13.09.2021.

² A. Klimkiewicz, K. Obłąkowska, A. Bartoszewicz (2021), *Polska zalana piwem. Analiza ewolucji modelu spożycia alkoholu w Polsce – przyczyny i skutki*, Instytut Jagielloński, Warszawa.

³ K. Obłąkowska (2022), *Uregulowanie e-commerce napojów alkoholowych w Polsce – perspektywa nauk o polityce i administracji oraz nauk społecznych*, przygotowana analiza i wystąpienie przedstawione na spotkaniu z Ministerstwem Zdrowia (Departament Zdrowia Publicznego) i Ministerstwem Rozwoju i Technologii (Departament Gospodarki Cyfrowej) w dniu 24.06.2022 r.

RP⁴ oraz pracę naukową⁵. Polityka alkoholowa oraz wzory spożywania napojów alkoholowych przez społeczeństwo (naród) są to tematy niezwykle istotne. Alkohol etylowy jako napój szkodliwy i degradujący, jeśli jest spożywany w nadmiarze, musi być przedmiotem polityki publicznej opartej na dowodach. Od tego bowiem zależy przyszłość społeczeństwa. Polacy ze wskaźnikiem 10,6% odsetka osób pijących szkodliwie w populacji 15+ są trzecim najbardziej szkodliwie pijącym narodem świata, a polityka prowadzona przez Rzeczpospolitą Polską od 2001 r. przynosi skutki negatywne, co zostanie wykazane w artykule.

1. Piwo i wino dominują do XV w.

W początkowym okresie państwowości polskiej napojem alkoholowym spożywanym przez biedniejsze warstwy społeczne było piwo. Bogatsze warstwy zaś piły miód pitny i wino. W średniowieczu przeciętne podniebienie Europejczyka było przyzwyczajone do alkoholi o mocy 5% (Simpson, 2010, s. 123–126).

W Polsce do XV w. niemal każdy chłop i mieszczanin mógł sam wytwarzać piwo. Istniała także produkcja dworska. Piwo było podstawowym trunkiem podawanym w karczmach i spełniało ono istotną rolę w kształtowaniu form współżycia społecznego. Od XIV w. w miastach polskich zaczęły funkcjonować cechy piwowarów (browarników) (Samsonowicz, 1984, s. 561, 564). Zaś od XVI–XVII wieku prawo do wytwarzania, sprzedawania i szynkowania piwa, wina, miodu i wódki (prawo propinacji) należało wyłącznie do posiadaczy ziemskich. Produkować i sprzedawać alkohol mógł tylko król, szlachcic lub duchowny będący właścicielem danego obszaru, a także te osoby, którym za odpowiednią opłatą udzielono takiego pozwolenia (tzw. monopol propinacyjny). Od 1494 r. prawo propinacyjne, w tym przymus propinacyjny, zastrzegało dla właścicieli wiosek wyłączność sprzedaży trunków w obrębie ich wło-

⁴ A. Bartoszewicz (2022), *Reforma polityki alkoholowej w Polsce. Główne założenia polityki akcyzowej Polski. Źródło i skala zjawiska tzw. „luki akcyzowej” w Polsce w zakresie poszczególnych wyrobów alkoholowych. Ujednoczenie systemu naliczania akcyzy na alkohol w Polsce. Zmiana modelu spożycia alkoholu w Polsce*, przygotowana analiza i wystąpienie przedstawione podczas posiedzenia Parlamentarnego Zespołu ds. Rozwiązywania Problemów Uzależnień w dniu 13.05.2022 r.

⁵ A. Bartoszewicz, K. Obląkowska (2021), *Rynek i spożycie napojów alkoholowych w Polsce: podstawowe dane dla polityki społeczno-gospodarczej*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Zielonej Górze”, 15, s. 61–83.

ści, a wieśniacy byli zmuszeni do zaopatrywania się w napoje alkoholowe w karczmie wskazanej przez pana. Do XIX w. karczma miała wyłączne prawo do produkcji piwa, gorzałki i miodu oraz przywilej do sprowadzania tych trunków (Gawryszczak, 2012, s. 80,86).

Tradycja produkcji wina w Polsce liczy ponad 1000 lat. Winoogrodnictwo i winiarstwo rozwijało się tu do XVII wieku, kiedy to nastąpiło ochłodzenie się klimatu, przyszły wojny i zniszczenia, w XVIII w. nastąpiły rozbiory Rzeczypospolitej Obojga Narodów, a w XIX w. epidemia filoksery zniszczyła miliony hektarów winnic i przyczyniła się do zastoju produkcji wina w całej Europie. Ostateczny cios winiarstwu w Polsce oraz kulturze picia wina zadała II wojna światowa, a następnie system gospodarczy PRL, bowiem centralnie planowana uprawa w winnicach okazała się nieopłacalna i w latach 60-tych XX w. zlikwidowano plantacje oraz placówki zajmujące się winogrodnictwem i enologią (Pink, 2015, s. 39–41). W czasie PRL państwo w tej przestrzeni działało zatem jako demiurg. Po 2000 r., w nowych realiach gospodarczych i politycznych III RP, zmieniający się klimat oraz zwiększające się w latach 90-tych XX w. zainteresowanie Polaków winem zaowocowały wzrostem liczby winnic w naszym kraju (Pink, 2015, s. 44–45).

2. Pojawienie się wódki w XVI w. i wzrost jej konsumpcji

Wódka (gorzałka) jako napój do konsumpcji rekreacyjnej (a nie jako lekarstwo) pojawiła się w Polsce na początku XVI w. i do jego końca nie była polskim napojem narodowym (Simpson, 2010, s. 123–129). W XVI i XVII w. jej konsumpcja, zwłaszcza wśród klas wyższych, stale rosła. W XVIII w. arystokraci i bogatsi mieszkańcy miast wypijali średnio 20 litrów spirytusu destylowanego (prawdopodobnie około 30% etanolu) rocznie *per capita*, podczas gdy chłopci spożywali średnio bliżej 3 litrów napojów spirytusowych *per capita* rocznie przy jednoczesnym dalszym picciu co najmniej 75 ml piwa dziennie jako podstawowego elementu codziennej diety (Simpson, 2010, s. 129). Oznacza to według współczesnych przeliczników na czysty alkohol etylowy, że arystokraci i bogatsi mieszkańcy miast spożywali rocznie *per capita* 6 litrów czystego etanolu w wyrobach spirytusowych, zaś chłopci prawie 1 litr w wyrobach spirytusowych oraz prawie 11 litrów w piwie (zakładając piwo 5%). Ostatni król Polski Stanisław II August (rządy: 1764–1795) w 1775 r. złamał piwowarski i gorzelniczy system cechowy (w imię postępu oświeceniowego),

czego natychmiastowym efektem był nieokiełznany wzrost produkcji i spadek jakości napojów alkoholowych (Simpson, 2010, s. 129).

3. Wódka z ziemniaków degraduje naród od XIX w.

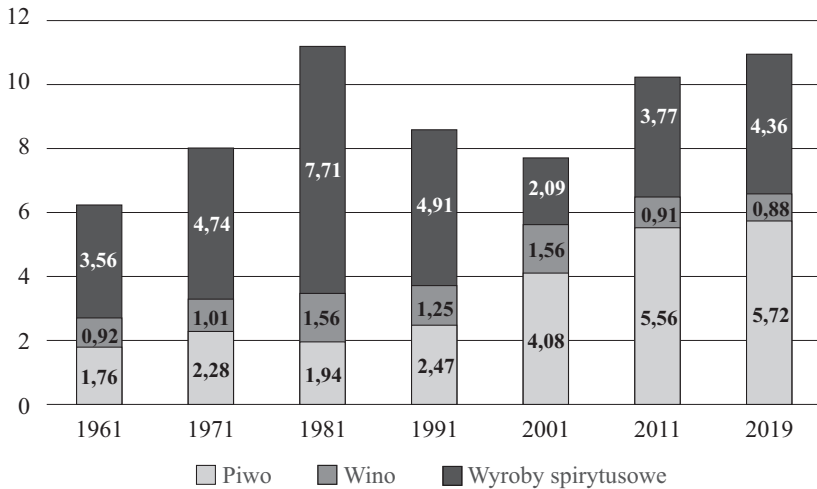
Wódkę z ziemniaków po raz pierwszy wyprodukowała destylarnia Davida Mollingera w Monheim na zachodzie Królestwa Prus w 1760 r. W Polsce ziemniaki obecne są dopiero od XVIII w. i uważane były wtedy za niesmaczne i niezdrowe, a oferowanie mąki z ziemniaków kościołom chrześcijańskim niektórzy Polacy uważali za grzech. Pierwsza polska wódka z ziemniaków pojawiła się niedługo przed tym, jak państwo polskie w 1795 r. zniknęło z mapy świata. Na początku XIX w. oceniana była przez polskich specjalistów jako najgorsza ze wszystkich wódek, a metod jej przygotowania poszukiwano w źródłach niemieckich (Simpson, 2010, s. 135–138).

W XIX w. ziemniaki przejęły kuchnię polską, zastępując kaszę jaglaną jako podstawowe źródło węglowodanów. Były tanie, łatwe w uprawie i dość dobrze rosły nawet na ubogich działkach. Cieszyły się poparciem państw zaborczych. W XIX w. wódka z ziemniaków odniosła triumf dzięki nowym technologiom pozwalającym mniejszym gorzelniom na dochodową produkcję surowego spirytusu i rozwinięcie się w duże, nowoczesne fabryki. Rozwój kolei pozwolił zaś na tani i szybki transport produktów tych fabryk na dalsze odległości. Innowacje drastycznie obniżyły cenę wódki z ziemniaka i liczna polska klasa chłopska odeszła od wielowiekowej tradycji spożywania piwa na rzecz spożywania właśnie tej wódki. Pijaństwo stało się ogromnym problemem wsi, wręcz klęską społeczną, wzbudzając panikę moralną wśród wykształconych elit, które popierały nieskuteczny ruch wstrzemięźliwości w niższych warstwach społecznych (Simpson, 2010, s. 135–138). Karczmy na wsiach, wcześniej miejsca gospody dla podróżnych, narad i biesiad miejscowej ludności, stały się jedynie miejscem picia wódki i określane były „pijackimi melinami” (Gawryszczak, 2012, s. 77, 86).

4. Monopol państwowy w XX w. zwiększa spożycie

Po powrocie państwa polskiego na mapę polityczną świata wdrożono monopol państwowy na napoje spirytusowe. Funkcjonował on od 1924

Wykres 1. Rejestrowana konsumpcja litrów czystego alkoholu *per capita* 15+ w konkretnych napojach alkoholowych (piwo, wino, wyroby spirytusowe) w Polsce w latach 1961, 1971, 1981, 2001, 2011 i 2019.

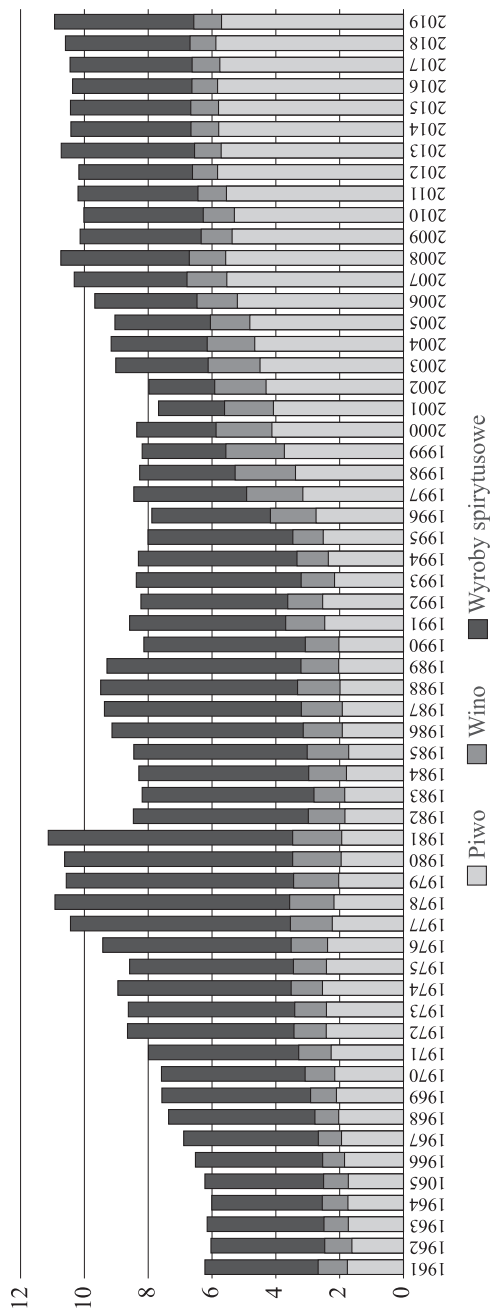


Źródło: Opracowanie własne w oparciu o: World Health Organisation (2022), *Alcohol, recorded per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol)*, [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-\(15\)-consumption-\(in-litres-of-pure-alcohol\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-(15)-consumption-(in-litres-of-pure-alcohol)), 10.04.2022.

do 1989 r. z przerwą w czasie trwania II wojny światowej. W 1924 r. utworzono państwowe przedsiębiorstwo o nazwie Państwowy Monopol Spirytusowy (PMS), które kontrolowało produkcję spirytusu i wódki czystej (wódki bezsmakowej ze spirytusu rektyfikowanego i wody)⁶ oraz zajmowało się obrotem wyrobami spirytusowymi w należących do PMS lub koncesjonowanych sklepach monopolowych. Prywatne wytwórnie mocnych wyrobów alkoholowych musiały ściśle współpracować z rządem ze względu na państwowy monopol na rektyfikację. W ich rękach pozostawiono produkcję wódek gatunkowych (Simpson, 2010, s. 141). PMS zlikwidowano w 1949 r. powołując Centralny Zarząd Przemysłu Spirytusowego, który w 1959 r. został zastąpiony przez Zjednoczenie Przemysłu Spirytusowego i Drożdżowego „Polmos”, a ten w 1972 r. przekształcony w Państwowe Przedsiębiorstwo Przemysłu Spirytusowego „Polmos”. Wszystkie te przedsiębiorstwa państwowe miały monopol na produkcję

⁶ Wódki czyste stanowiły 85–90% całej ówczesnej sprzedaży w Polsce (Grata, 2002, s. 48).

Wykres 2. Rejestrowana* konsumpcja litrów czystego alkoholu *per capita* 15+ w konkretnych napojach alkoholowych (piwo, wino, wyroby spirytusowe) w Polsce w latach 1961–2019



* Konsumpcja alkoholu w Polsce była i jest wyższa niż wskazują na to źródła rejestrowane, bowiem oprócz tych źródeł konsumowany był i jest również alkohol ze źródeł nielegalnych oraz wytwarzany w domu na własny użytek. Światowa Organizacja Zdrowia odnosząc się do 2010 r. wskazała, że jedna czwarta (24,8%) konsumpcji alkoholu na świecie jest niezarejestrowana. W 2016 r. wskazano, iż z nierejestrowanych źródeł konsumuje się na świecie 25,5% alkoholu. Są to napoje alkoholowe domowej roboty, nielegalnie produkowane lub sprzedawane poza kontrolą rządu. Światowa Organizacja Zdrowia uwzględniała także na fakt, że niezarejestrowany alkohol może charakteryzować się wyższą zawartością etanolu i potencjalnych zanieczyszczeń, a jego niski koszt może promować intensywne picie. Dla Polski w 2016 r. przyjęto wskaźnik około od 10% do 15% i szacowano nierejestrowane spożycie alkoholu na 1,7 l czystego alkoholu na osobę wieku 15+ (World Health Organisation, 2021; World Health Organization, 2018, s. 43, 112, 281; Bartoszewicz, Obląkowska, 2021, s. 9).

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o: World Health Organisation, 2022a.

wódek i innych napojów spirytusowych. Państwo zatem przyjęło w tym czasie rolę demiurga. W 1989 r. Państwowe Przedsiębiorstwo Przemysłu Spirytusowego „Polmos” podzielono na mniejsze przedsiębiorstwa i poddano procesowi prywatyzacji. Marki Polmosu podzielono pomiędzy producentów na chaotycznej akcji w 1999 r. (Simpson, 2010, s. 146).

Państwowy monopol spirytusowy w okresie PRL objawił się wzrostem spożycia przez Polaków wyrobów spirytusowych w okresie od 1961 r. do 1981 r., co prezentuje wykres 1, wykres 2 i tabela 1. PRL jako demiurg produkujący wódkę czystą rozpił tym napojem społeczeństwo polskie.

Tabela 1

**Rejestrowana konsumpcja litrów czystego alkoholu *per capita* 15+
łącznie i w konkretnych napojach alkoholowych (piwo, wino,
wyroby spirytusowe) w Polsce w latach 1961–2019**

Rok	Piwo	Wino	Wyroby spirytusowe	Razem
1	2	3	4	5
1961	1,76	0,92	3,59	6,27
1962	1,60	0,88	3,58	6,06
1963	1,74	0,77	3,70	6,22
1964	1,75	0,79	3,52	6,16
1965	1,74	0,77	3,78	6,29
1966	1,84	0,71	4,02	6,57
1967	1,96	0,73	4,25	6,94
1968	2,02	0,77	4,61	7,41
1969	2,10	0,84	4,69	7,64
1970	2,16	0,94	4,52	7,62
1971	2,28	1,01	4,74	8,03
1972	2,43	1,03	5,23	8,70
1973	2,41	1,03	5,23	8,67
1974	2,54	1,01	5,46	9,01
1975	2,42	1,04	5,16	8,62
1976	2,39	1,16	5,91	9,45
1977	2,25	1,31	6,91	10,47
1978	2,18	1,40	7,42	10,99
1979	2,02	1,43	7,17	10,62
1980	1,98	1,51	7,18	10,66
1981	1,94	1,56	7,71	11,21
1982	1,84	1,16	5,54	8,54
1983	1,84	0,98	5,43	8,25
1984	1,78	1,21	5,32	8,31

1	2	3	4	5
1985	1,73	1,30	5,47	8,50
1986	1,92	1,24	6,02	9,18
1987	1,94	1,29	6,18	9,41
1988	2,00	1,33	6,20	9,52
1989	2,03	1,22	6,08	9,33
1990	2,02	1,08	5,06	8,16
1991	2,47	1,25	4,91	8,63
1992	2,55	1,10	4,62	8,27
1993	2,16	1,08	5,15	8,39
1994	2,37	0,99	4,95	8,31
1995	2,52	0,97	4,52	8,01
1996	2,74	1,45	3,72	7,91
1997	3,16	1,79	3,56	8,51
1998	3,40	1,90	3,02	8,32
1999	3,74	1,86	2,62	8,22
2000	4,14	1,78	2,48	8,40
2001	4,08	1,56	2,09	7,74
2002	4,31	1,64	2,07	8,02
2003	4,51	1,64	2,90	9,06
2004	4,66	1,53	3,01	9,19
2005	4,84	1,24	3,00	9,07
2006	5,21	1,30	3,22	9,74
2007	5,55	1,27	3,57	10,39
2008	5,59	1,18	4,03	10,80
2009	5,39	0,99	3,78	10,17
2010	5,32	0,98	3,77	10,07
2011	5,56	0,91	3,77	10,24
2012	5,84	0,83	3,53	10,21
2013	5,74	0,82	4,23	10,80
2014	5,80	0,89	3,76	10,45
2015	5,82	0,89	3,76	10,47
2016	5,84	0,83	3,76	10,43
2017	5,78	0,87	3,87	10,53
2018	5,90	0,85	3,88	10,62
2019	5,72	0,88	4,36	10,96

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o: (World Health Organisation, 2022a).

5. Nowa polityka alkoholowa PRL od 1982 r. – ku trzeźwości narodu

26 października 1982 r. wprowadzono ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 1982, Nr 35 poz. 230).

Postawiono w niej nowe cele przed polityką wobec alkoholu. Zobowiązano organy władzy i administracji państwowej do:

- a) podejmowania działań zmierzających do ograniczenia spożycia napojów alkoholowych oraz zmiany struktury ich spożywania;
- b) inicjowania i wspierania przedsięwzięć mających na celu zmianę obyczajów w zakresie spożywania tych napojów;
- c) działania na rzecz trzeźwości w miejscu pracy;
- d) przeciwdziałania powstawaniu i usuwania następstw nadużywania alkoholu;
- e) wspierania działalności w tym zakresie organizacji społecznych i zakładów pracy;
- f) popierania tworzenia, rozwoju i zapewnianie warunków sprzyjających działaniom organizacji społecznych, których celem jest krzewienie trzeźwości i abstynencji, oddziaływanie na osoby nadużywające alkoholu oraz udzielanie pomocy ich rodzinom;
- g) współdziałania z Kościołem Katolickim i innymi kościołami oraz związkami wyznaniowymi w zakresie wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi;
- h) wdrożenia polityki społecznej obejmującej: 1) tworzenie warunków sprzyjających realizacji potrzeb, których zaspokojenie motywuje powstrzymanie się od spożywania alkoholu; 2) działalność wychowawczą i informacyjną (w tym całkowity zakaz reklamy napojów alkoholowych); 3) ustalanie odpowiedniego poziomu i właściwej struktury produkcji napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w kraju; 4) ograniczenie dostępności alkoholu; 5) leczenie i rehabilitację osób uzależnionych od alkoholu; 6) zapobieganie negatywnym następstwom nadużywania alkoholu i ich usuwanie.

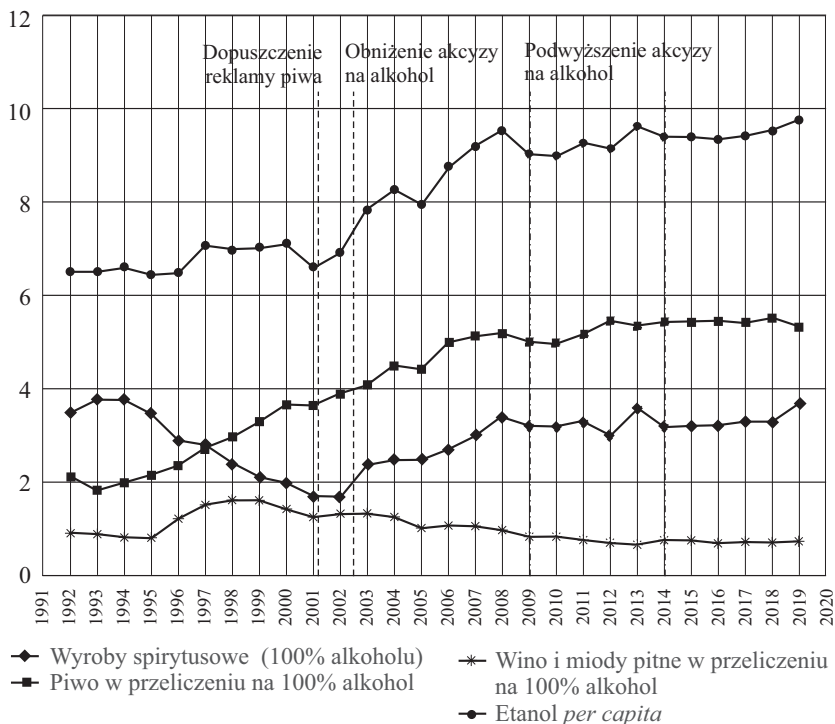
Po wprowadzeniu tej ustawy, która bez zmian obowiązywała do końca XX w. obserwowano w Polsce spadek spożycia czystego alkoholu *per capita*, spadek spożycia napojów spirytusowych oraz wzrost spożycia piwa i wina. Prezentuje to wykres 1, wykres 2 i tabela 1. W 2001 r. osiągnięto najniższy od 1970 r. wskaźnik rejestrowanego spożycia alkoholu, czyli 7,74 l. *per capita* 15+.

6. Działania kontr produktywne w XXI w.

Rok 2001 w polskiej polityce wobec alkoholu to początek zmian regulacyjnych kontr produktywnych wobec dobra publicznego. W kwietniu

2001 r. dopuszczono w Polsce reklamę piwa jako jedyne go rodzaju napoju alkoholowego (Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o opłacie skarbowej, Dz.U. 2001, Nr 60,

Wykres 3. Spożycie etanolu w Polsce *per capita* w litrach w latach 1992–2019 w różnych rodzajach napojów alkoholowych a zmiany podatku akcyzowego i dopuszczalności reklamy



Uwaga: W 2002 r. i 2014 r. zmiany w ustawie akcyzowej dotyczyły jedynie wyrobów spirytusowych, nie wszystkich rodzajów napojów alkoholowych.

Źródło: Opracowanie własne w oparciu o: (PARPA, 2021; Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o opłacie skarbowej, Dz. U. 2001, Nr 60, poz. 610; Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 marca 2022 r. w sprawie podatku akcyzowego, Dz. U. 2022, Nr 27, poz. 269; Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podatku akcyzowego, Dz. U. 2002, Nr 125, poz. 1065; money.pl, 2003; Majkowska, 2008; Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym, Dz. U. 2019, poz. 864 ze zm.).

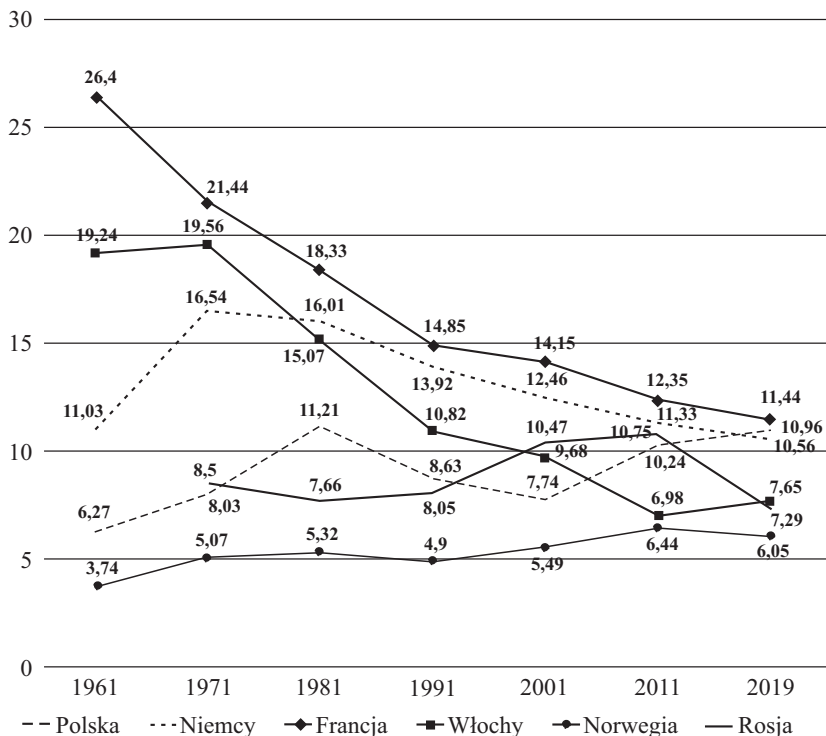
poz. 610). Od października 2002 r. zaś rząd obniżył akcyzę na wyroby spirytusowe o 30% (z 6278 PLN na 4400 PLN za 1 hl 100% spirytusu) (Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 2002 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie podatku akcyzowego*, Dz. U. 2002, Nr 125, poz. 1065; Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 marca 2022 r. *w sprawie podatku akcyzowego*, Dz. U. 2022, Nr 27, poz. 269; money.pl, 2003). Wykres 3 wyraźnie ujawnia skutek tych działań w postaci zwiększenia spożycia przez Polaków napojów alkoholowych, a dokładnie wzrost spożycia piwa i wyrobów spirytusowych, a spadek spożycia wina.

7. Współczesność – Polacy piją szkodliwie, a polityka publiczna RP wobec alkoholu przynosi negatywne wyniki

Dane zbierane z całego świata przez Światową Organizację Zdrowia (*World Health Organization*) wskazują, że Polacy ze wskaźnikiem 10,6% jako odsetkiem osób pijących szkodliwie w populacji 15+, są trzecim najbardziej szkodliwie pijącym narodem świata. Pozycję lidera mają Rosjanie ze wskaźnikiem 11,7%, a pozycję drugą zajmują Węgrzy ze wskaźnikiem 11,6%. Uwidacznia to rysunek 1. Polska jest zakwalifikowana do społeczeństw o bardzo wysokim odsetku intensywnego epizodycznego picia (ang. *heavy episodic drinking*) wśród osób pijących. Przeszło połowa (51,6%) osób pijących w Polsce w 2016 r. miała w miesiącu epizod upicia się, a wśród pijącej młodzieży odsetek ten wynosił nawet 63,5% (World Health Organisation, 2018, s. 47, 281). Polacy są w czołówce europejskich społeczeństw w picciu alkoholu dla upicia się i aby dostosować się do innych oraz są przekonani, że alkohol jest towarem jak każdy inny i nie wymaga specjalnych restrykcji (Moskalewicz, 2017, s. 2–3).

Porównanie trendów w wynikach polityk wobec alkoholu w wybranych państwach europejskich (Polska, Niemcy, Francja, Włochy, Norwegia, Włochy) w oparciu o wskaźnik rejestrowanej konsumpcji litrów czystego alkoholu *per capita* 15+ jest dowodem, iż aktualna polityka publiczna RP wobec alkoholu przynosi efekty negatywne, w postaci zmniejszania trzeźwości narodu, co prezentuje wykres 4. Tabela 1 oraz wykres 3 wskazują ponadto, że Polacy większość alkoholu etylowego do swoich organizmów dostarczają obecnie w piwie. Wyroby spirytusowe znajdują się na drugim miejscu. Wina są zaś bardzo mało popularne w polskim społeczeństwie.

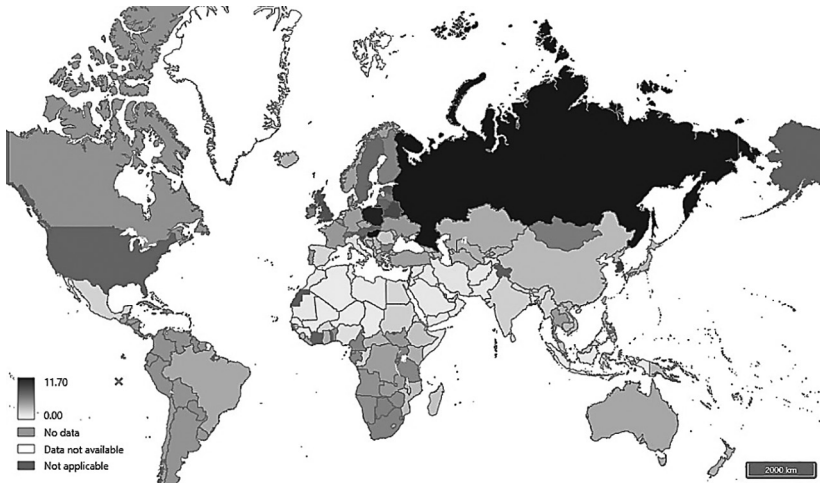
Wykres 4. Rejestrowana konsumpcja litrów czystego alkoholu *per capita* 15+ w Polsce, Niemczech, Francji, Włoszech, Norwegii i Rosji w latach 1961–2019



Źródło: Opracowanie własne w oparciu o: World Health Organisation, 2022a.

W Polsce aktualnie jest także bardzo wysoka liczba punktów sprzedaży, w których można nabyć napoje alkoholowe. Światowa Organizacja Zdrowia zaleca 1 punkt sprzedaży alkoholu na 1–1,5 tys. mieszkańców, bowiem duża liczba punktów sprzedaży alkoholu oznacza większą liczbę szkodliwie pijących. W Polsce zaś obecnie napoje alkoholowe można kupić w prawie każdym sklepie spożywczym, na stacjach benzynowych oraz w sklepach monopolowych. Oznacza to łącznie około 83,5 tys. tego typu punktów, czyli 1 taki punkt na 460 obywateli⁷. Należy zwrócić uwa-

⁷ Dodając do tego placówki gastronomiczne, tj. restauracje, bary i puby, łącznie otrzymujemy około 151 tys. punktów, w których Polacy mogą nabyć napoje alkoholowe, co oznacza 1 punkt na 253 obywateli (Bartoszewicz, Obląkowska, 2021, s. 74).



Rys. 1. Szkodliwe spożycie alkoholu na świecie w 2016 r.

Źródło: World Health Organisation, 2022d.

gę także na usytuowanie regałów z napojami alkoholowymi w sklepach spożywczych i na stacjach benzynowych pod kątem ich oddziaływania na młodych ludzi. Ekspozycja młodych ludzi na reklamę napojów alkoholowych może predysponować ich do picia alkoholu (Grube, Wallack, 1994, s. 254–259).

Istotnym elementem współczesnej gospodarki jest handel elektroniczny. Wielkość rynku *e-commerce* w Polsce wzrasta dynamicznie, rośnie też liczba jego użytkowników (Lewicki, 2018, s. 176–189; Baran i in., 2020; PwC, 2021). *E-commerce* napojów alkoholowych to handel napojami alkoholowymi w Internecie za pośrednictwem sklepów internetowych, płatności bezgotówkowych lub gotówkowych, oraz w drodze dostarczenia tych napojów do nabywcy za pośrednictwem przedsiębiorców świadczących usługi przewozu lub poprzez odbiór osobisty. W wyroku z 14 kwietnia 2011 r. Naczelny Sąd Administracyjny wskazał, że w Polsce *e-commerce* napojów alkoholowych jest niedozwolony, bowiem, ustawodawca nie przewidział w przepisach prawa kategorii zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych za pośrednictwem Internetu (sklepu internetowego). Jako dodatkowy problem NSA widział wtedy, że przy sprzedaży internetowej sprzedawca nie ma możliwości upewnienia się, że nabywca jest pełnoletni i trzeźwy, oraz, że w oparciu o zezwolenie przedsiębiorca w nim oznaczony może prowadzić sprze-

daż wyłącznie w miejscu w nim określonym (Naczelny Sąd Administracyjny, 2011).

W Polsce funkcjonują jednak sklepy internetowe z napojami alkoholowymi. Pierwsze polskie badanie na temat *e-commerce* napojów alkoholowych, przeprowadzone w maju 2022 r. pod kierownictwem dr Katarzyny Agnieszki Obłąkowskiej, wykazało, że w dorosłej populacji Polaków odsetek osób, które kiedykolwiek odwiedziły taki sklep wynosi 26,1%, zaś odsetek osób, które kiedykolwiek kupiły napój alkoholowy przez Internet to 10,8% społeczeństwa (wszystkie osoby kupując taki napój były pełnoletnie). Pełnoletni Polacy w zdecydowanej większości (85,3%) popierają funkcjonowanie sklepów internetowych z napojami alkoholowymi w Polsce, ale 31,7% z nich uważa, że sklepy internetowe sprzedające napoje alkoholowe działające w Polsce obecnie nie są wystarczająco zabezpieczone przed dostępem osób niepełnoletnich. Badanie wykazało, że wśród odwiedzających te sklepy znalazły się także osoby niepełnoletnie (4%), choć większość były to osoby powyżej 18 roku życia (96%)⁸.

Podsumowanie i rekomendacje

Podstawowym celem polityki publicznej wobec alkoholu jest, zdaniem autorów, niska ilość spożywanego alkoholu przez dorosłą część społeczeństwa, niski odsetek osób spożywających alkohol szkodliwie, niespożywanie alkoholu przez osoby niepełnoletnie i kobiety w ciąży, niespożywanie alkoholu przez osoby prowadzące pojazdy mechaniczne, obsługujące maszyny oraz w pracy. Niska ilość spożywanego alkoholu oznacza maksymalnie w granicach normy umiarkowanego spożywania alkoholu (por. Centers for Disease Control and Prevention; 2020; Centers for Disease Control and Prevention, 2021; Szpital Uniwersytecki nr 2 w Bydgoszczy, 2021). Dążyć należy zaś do najlepszych wzorów niskiego spożycia alkoholu, za które dziś w Europie uznać należy Włochy, gdzie wskaźnik spożycia czystego etanolu rocznie *per capita* (konsumpcja „total”, czyli rejestrowana i nierejestrowana) wynosi 8,01 l oraz Norwegię, gdzie wskaźnik ten wynosi 7,14 l. W Polsce aktualnie wskaźnik ten jest na poziomie 11,89 l (World Health Organisation, 2022c). Należy pamiętać

⁸ Badanie zrealizowano w dniach 23.05–29.05.2022 r.; metoda badawcza CAWI (ang. *Computer-assisted web interviewing*); próba reprezentatywna dla społeczeństwa polskiego 18+; maksymalny błąd statystyczny +/- 3%; terenowa realizacja badania: Biostat Sp. z o.o.

tać, że w 2001 r. spożycie rejestrowane w Polsce wynosiło 7,74 *per capita* 15+. Dodając do tego szacunkowe 15% konsumpcji nierejestrowanej, mieliśmy wtedy wskaźnik około 8,9 l *per capita*. Oznacza to bardzo dobry wynik polityki realizowanej w latach 1981–2001, a także wyznacza perspektywę czasową celów dla polityki alkoholowej. Jest to polityka, której cele należy stawiać w perspektywie minimum 20 lat.

Wobec faktu, iż obecna polityka alkoholowa państwa polskiego przynosi skutki odwrotne do właściwych, opierając się na najlepszych wzorach oraz na dowodach, należy opracować i wdrożyć ramy regulacyjne oraz działania ukierunkowane na:

- 1) zmniejszenie dostępności w Polsce tanich napojów alkoholowych;
- 2) zmianę wzoru spożywania napojów alkoholowych przez społeczeństwo polskie, tj. odejście od wzoru niekontrolowanego i intensywnego picia słabej jakości alkoholi w kierunku wzoru społecznego/towarzystwskiego i kontrolowanego picia lepszej jakości alkoholi;
- 3) zmianę konstrukcji podatku akcyzowego dla piwa tak, aby wyeliminować z rynku mocne, niskiej jakości i tanie piwa – autorzy rekomendują zmianę aktualnej podstawy opodatkowania podatkiem akcyzowym piwa, czyli stopni Plato, na podstawę opodatkowania piwa w postaci ilości alkoholu etylowego 100% vol. w gotowym wyrobie (tak jak obecnie jest w przypadku wyrobów spirytusowych) (por. Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. *o podatku akcyzowym*, Dz. U. 2009, Nr 3, poz. 11, Dz. U. 2019, poz. 864 ze późn. zm., wersja ujednoliconą opracowaną na podstawie: Dz. U. 2022, poz. 143, 1488, 1967, art. 93, ust. 3; art. 94, ust. 3);
- 4) opracowanie i wprowadzenie do ustawy z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* legalnej definicji piwa (określającej standardy tego napoju alkoholowego);
- 5) całkowite wyeliminowanie z praktyki życia społecznego spożywania alkoholu przez osoby niepełnoletnie;
- 6) całkowite wyeliminowanie z praktyki życia społecznego spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży;
- 7) całkowite wyeliminowanie z praktyki życia społecznego prowadzenia pojazdów mechanicznych, obsługiwanie maszyn oraz wykonywania czynności służbowych w pracy przez osoby będące pod wpływem alkoholu (po spożyciu alkoholu);
- 8) zapewnienie przestrzegania przepisów ustawowych w zakresie reklamy piwa⁹;

⁹ Por. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, Dz. U. 2021, poz. 119, 2469; 2022, poz. 24, 218, art. 13¹.

9. uregulowanie umiejscowienia napojów alkoholowych w sklepach spożywczych i na stacjach benzynowych poza polem widzenia osób niepełnoletnich;
10. uregulowanie *e-commerce* napojów alkoholowych w Polsce pod kątem jego pełnej niedostępności dla osób niepełnoletnich;
11. wzrost eksportu napojów alkoholowych produkowanych w Polsce.

Bibliografia

- Baran J., Błażejowska A., Gradzewicz M., Hagemeyer J., Hałka A., Huszczonek E., Juszczyk A., Macias P., Mućk J., Stelmasiak D., Szafranek K., Szafranski G. (2020), *E-commerce rósł w Polsce od dawna. Jak mu pomogła pandemia?*, 14.08.2020, <https://trans.info/pl/e-commerce-rosl-w-polsce-od-dawna-wplyw-pandemii-pokazuja-2-wykresy-195679>, 28.03.2021.
- Bartoszewicz A. (2015), *Minimum pricing of alcohol versus social and economic costs in Poland*, w ramach projektu badawczego: Addiction and Lifestyles in Contemporary Europe: Reframing Addictions Project (ALICE RAP), Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- Bartoszewicz A. (2019), *Ekspertyza dotycząca minimalnej ceny alkoholu w porównaniu do kosztów społecznych i ekonomicznych w Polsce wraz z uzasadnieniem proponowanych zaleceń literaturą przedmiotowego zagadnienia i/lub wynikami badań*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- Bartoszewicz A., Obląkowska K. (2021), *Czynniki wpływające na popyt na alkohol w kontekście kosztów społecznych i ekonomicznych w Polsce. Zmiany wysokości danin publicznych i model ceny minimalnej a spożycie alkoholu i wpływy do budżetu*, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- Bartoszewicz A., Obląkowska K. (2021), *Rynek i spożycie napojów alkoholowych w Polsce: podstawowe dane dla polityki społeczno-gospodarczej*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Zielonej Górze”, 15, s. 61–83.
- Centers for Disease Control and Prevention (2020), *Advise about Risky Alcohol Use*, 19.06.2020, <https://www.cdc.gov/ncbddd/fasd/features/reduce-risky-alcohol-use.html>, 11.04.2021.
- Centers for Disease Control and Prevention (2021), *Odpowiedź na pytanie autorów raportu dotyczące liczby gramów czystego alkoholu w tzw. standardowym drinku w normie CDC*, 22.04.2021.
- Gawryszczak A. (2012), *Żydz jako wiejscy dzierżawcy karczm w XIX wieku*, „Zeszyty Wiejskie”, t. 17.
- Grata P. (2002), *Przemysł gorzelniczy w II Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.

- Grube J. W., Wallack L. (1994), *Television beer advertising and drinking knowledge, beliefs, and intentions among schoolchildren*, „American Journal of Public Health”, 84(2).
- Klimkiewicz A., Obłąkowska K., Bartoszewicz A. (2021), *Polska zalana piwem. Analiza ewolucji modelu spożycia alkoholu w Polsce – przyczyny i skutki*, Instytut Jagielloński, Warszawa.
- Lewicki M. (2018), *E-handel w Polsce – stan i perspektywy rozwoju*, „Handel Wewnętrzny”, 4(375), s. 176–189.
- Majkowska M. (2008), *Wyższe stawki wprowadzi rozporządzenie*, 5.12.2008, <https://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/99039,wyzsze-stawki-wprowadzi-rozporzadzenie.html>, 16.04.2021.
- money.pl (2003), *MF może obniżyć akcyzę na alkohol*, 7.05.2003, <https://www.money.pl/podatki/wiadomosci/artikul/mf;moze;obnizyc;akcyze;na;alkohol,27,0,37915.html>, 15.04.2021.
- Moskalewicz J. (2017), *Raport z pierwszego europejskiego badania ankietowego nad alkoholem realizowanego w 19 krajach Europy (RARHA SEAS – Reducing Alcohol Related Harm Standardised European Alcohol Survey)*, http://www.parpa.pl/images/file/RARHA_press%20release_pol.pdf, 3.09.2021.
- Naczelny Sąd Administracyjny (2011), *Wyrok NSA z 14 kwietnia 2011 r. sygn. akt II GSK 431/10*.
- National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism (2021), *Alcohol Policy*, <https://www.niaaa.nih.gov/alcohols-effects-health/alcohol-policy>, 4.09.2021.
- Obłąkowska K. (2017), *Zawodności rynku jako źródło zapotrzebowania na politykę publiczną*, w: *Polityka publiczna – doświadczenia i wyzwania*, red. J. Luszniwicz, K. Obłąkowska (Obłąkowska-Kubiak), Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (2021), *Statystyki*, <http://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki>, 6.04.2021.
- Pink M. (2015), *Polska jako kraj winiarski? Od tradycji do rodzących się możliwości*, „Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych”, nr 2, s. 39–41, DOI: <http://dx.doi.org/10.15576/PDGR/2015.2.37>.
- PwC (2021), *Analiza rynku ecommerce w Polsce 2021–2026*, <https://www.slideshare.net/PwCPolska/analiza-ryнку-ecommerce-w-polsce-20212026-242474281>, 20.03.2021.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 1 sierpnia 2002 r. *zmieniające rozporządzenie w sprawie podatku akcyzowego*, Dz. U. 2002, Nr 125, poz. 1065.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 marca 2022 r. *w sprawie podatku akcyzowego*, Dz. U. 2022, Nr 27, poz. 269.
- Samsonowicz H. (1984), *Cechy rzemieślnicze w średniowiecznej Polsce: mity i rzeczywistość*, „Przegląd Historyczny” 75/3, s. 561, 565.
- Simpson S. (2010), *History and Mythology of Polish Vodka: 1270–2007*, „Food and History”, vol. 8, nr 1, s. 123–126.

- Szpital Uniwersytecki nr 2 w Bydgoszczy (2021), *Czy picie alkoholu ma wpływ na organizm?*, https://www.biziel.umk.pl/assets/files/CZY_PICIE_ALKOHO-LU_MA_WPLYW_NA_ORGANIZM.pdf, 17.04.2021.
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz. U. 1982, Nr 35, poz. 230.
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tekst ujednolicony, opracowano na podstawie: Dz. U. 2021, poz. 119, 2469; 2022, poz. 24, 218.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o opłacie skarbowej, Dz. U. 2001, Nr 60, poz. 610.
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym, Dz. U. 2009, Nr 3, poz. 11 z późn. zm., wersja ujednolicona opracowana na podstawie: Dz. U. 2022, poz. 143, 1488, 1967.
- World Health Organization (2018), *Global status report on alcohol and health 2018*.
- World Health Organisation (2021), *Alcohol*, https://www.who.int/substance_abuse/facts/alcohol/en/, 6.04.2021.
- World Health Organisation (2022a), *Alcohol, recorded per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol)*, [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-\(15-\)-consumption-\(in-litres-of-pure-alcohol\)](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-(15-)-consumption-(in-litres-of-pure-alcohol)), 10.04.2022.
- World Health Organisation (2022b), *Alcohol, heavy episodic drinking (15+) past 30 days (%), age-standardized with 95%CI*, [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-heavy-episodic-drinking-\(15-\)-past-30-days-\(-\)-age-standardized-with-95-ci](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-heavy-episodic-drinking-(15-)-past-30-days-(-)-age-standardized-with-95-ci), 6.04.2022.
- World Health Organisation (2022c), *Alcohol, total per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol) (SDG Indicator 3.5.2)*, [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-\(recorded-unrecorded\)-alcohol-per-capita-\(15-\)-consumption](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-(recorded-unrecorded)-alcohol-per-capita-(15-)-consumption), 6.04.2022.
- World Health Organisation (2022d), *Alcohol, harmful use (15+), 12 month prevalence (%) with 95% CI*, [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-harmful-use-\(15-\)-12-month-prevalence-\(-\)-with-95-ci](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-harmful-use-(15-)-12-month-prevalence-(-)-with-95-ci), 6.04.2022.

Alcohol in Polish Society and Polish Public Policy Towards Alcohol Throughout History. Between Beer Free Market and Spirit Monopoly

Summary

The article deals with changes in the patterns of consumption of alcoholic beverages by Poles (beer, wine, spirits) over the course of history and the ways the Polish state conducts the alcohol policy. The analysis showed that several stages in this his-

tory could be distinguished, which were named as follows: 1) Beer and wine dominated until the 15th century; 2) The appearance of vodka in the 16th century and an increase in its consumption; 3) Potato vodka has been degrading the nation since the 19th century; 4) The state monopoly in the 20th century increases consumption; 5) New alcohol policy from 1982 – towards the sobriety of the nation; 6) Counterproductive activities in the 21st century; 7) The present – Poles drink harmfully, and the public policy of the Republic of Poland towards alcohol brings negative results. The article presents these stages and formulates recommendations for the alcohol policy of the Republic of Poland because of its diagnosed ineffectiveness from 2001 to 2019. As an important area for current socio-economic policy in alcohol, it was indicated, among other things, the e-commerce of alcoholic beverages.

Key words: alcohol policy, socio-economic policy, alcohol, beer, vodka, wine

